

Otto Blau - Reisen in Bosnien und der Hertzegowina (prijevod dijela o Mostaru), 1877

(prijevod dijela o Mostaru)

Otto Blau, njemački je znanstvenik i diplomat rođen u Nordhausenu, 1828. g. Od 1852. službovao je pri pruskom poslanstvu u Carigradu, zatim kao konzul od 1858. u Trabzonu, a od 1864. u Sarajevu i Odesi te od 1872. - 1878. kao njemački generalni konzul. Proučavao je povijest, geografiju i gospodarstvo BiH, sastavio je prvi herbarij bilja BiH, a objavio je i bosansko-turski rječnik, što ga je 1631. sastavio Mehmed Hevaji Uskufi. Poznat je i po tome što je 1868. g. napisao „Bosnisch-turkische Sprachdenkmaler ” (Bosansko-turski jezični spomenici), a godine 1877. je u Berlinu izdao knjigu pod naslovom „Reise in Bosnien und Herzegowina, Topografische und Pflanzengeographische Aufzeichnungen”, (Putovanje Bosnom i Hercegovinom, topografski i bio-geografski prikazi), koja je naš predmet zanimanja. Pratioci na njegovu putu, H. Kiepert, koji je u knjizi načinio niz veoma korisnih crteža, kartografskog materijala i podataka, i Clemens Božić, prevodilac, bili su mu od velike koristi. U svojstvu pruskog konzula u Bosni i Hercegovini, dr. Blau boravio je duži niz godina, tako da je imao dosta prigode pisati o zemlji sakupivši usput podosta zanimljivog i za njega neočekivana materijala. U tom vremenu izdao je ukupno 24 naslova koji se odnose na našu zemlju. U knjizi o Bosni i Hercegovini, autor napominje da je veći dio zabilješki napravio tijekom svojih vožnji (kočijama) i jahanjem putevima ove zemlje, dok je neke stvari dovršio nakon puta, koristeći već postojeće izvore. Putovanja od Sarajeva do Mostara, dr. Blau je poduzimao u dva navrata, i to 1861. i 1871. godine, a jednom je u Mostar stigao sa suprotne strane, putujući u obrnutom smjeru iz pravca juga, 1868. godine. Umro je u Odesi, 1879. g.

[...] Od podnožja Porima proteže se, uglavnom lijevom obalom Neretve, jedna ravan oko 3 sata dužine, s kamenjarom sve do Mostara, koja se zove Bijelo Polje. Ono se na istoku graniči sa obroncima planine Velež, koja se više ili manje produžava u ravnici. Uzduž ovih lanaca, djelomično u njihovim uvalama smještena su sela koja grad obezbjeđuju kukuruzom, žitom, vinom, voćem i povrćem. Od Mostara su udaljeni Bošnjaci dva i po sata, Potoci, s jednim potokom, 2 sata, Livač dva sata, Kutli dva sata, Vrapčići jedan i po sat i Suhi do, ili Suhodol, jedan sat od Mostara.

Kod ovog posljednjeg su visoko u stijenama u planini pronađene dvije željezne alke. Zbog toga ime Suhi do, ili Suhodol objašnjava činjenicu, da je teren na kome se nalazi, nekad bio pod vodom, koja se isušila tokom vremena, a to je u vezi s legendom koja govori da je ovo područje nekad bilo pod vodom nekog mora. [...]

[...] Nakon prelaska spomenutog potoka cesta vodi uz Neretvu, gdje se usput nalaze od strane Omer Fewzi Paše tri podignula skladišta baruta, izgrađena uz veliku pažnju, u koju su smještene rezerve municije, nakon eksplozije skladišta municije u Mostaru 24. augusta 1861. godine, kada je kula s barutom izgorjela i srušena u požaru.

Konačno, pola sata prije ulaska u Mostar, nalazi se jedna mala kafana, Salih- kahva, koja je uobičajeni cilj šetača iz Mostara ili putnika namjernika, a nudi im mjesto za odmor i jedno mjesto za kupanje u blizini, u uvalama Neretve, gdje se mogu dobro rashladiti, prije nego uđu u glavni grad Hercegovine.

Da li je Mostar osnovan u starim vremenima i kako se on zvao u to doba, ostalo je još uvijek otvoreno pitanje. Andertium i Bistue, za šta se predstavlja, ležali su evidentno je, mnogo zapadnije, drugi su tumačili njegovu ime prema gramatički nedopuštenoj slavenskoj etimologiji što bi značilo "Pons vetus"¹ i držalo posebno poznati most preko Narente usred grada, da ima

¹ Stari most (lat.)

rimsko porijeklo. Istina je da je jedan takav lokalitet, već u antičko doba, imao uobičajeni prijelaz preko rijeke, ali se ipak postavlja pitanje da li današnji most samo djelimično potječe iz rimskih vremena, sa sigurnošću daje negativan odgovor.

U sušnim ljetnim mjesecima opada nivo Neretve daleko ispod njenog srednjeg nivoa, tako da se na više mjesta iznad i ispod Mostara može pregaziti pješice ili jašući na konju. Posebno je primjetno takvo mjesto iznad grada, koje se zove Skakala, na kojima se unutar riječnog korita nalaze podvodne kamene stijene kod kojih okomite strane kod niskog vodostaja obrazuju podnožja mostova s kojih se može lako preskočiti s jedne na drugu stranu riječnog korita, dok se matica rijeke provlači kroz skoro nevidljive uske kanale. Uobičajena količina vode u Neretvi se pojavljuje u vremenu od kasne jeseni pa skoro do juna mjeseca, i tako je velika da je moralo doći do pravljenja nekog vještačkog premoštenja, kako bi se moglo prelaziti sa jedne na drugu stranu rijeke.

Četvrt sata hoda od opisanog mjesta, brda iz bjelopoljske kotline se sužavaju, obale postaju više i strmije. Tu stoji čuveni most, središnji i najsvjetliji dio Mostara, koji ima jedan visoki luk zategnut preko čitave širine rijeke. Unutrašnja visina luka je 17,85 metara, a računajući i ograde, visina od površine vode iznosi 19 metara. Širina luka je 27,34 metra, a širina mosta 4,55 metara. Sve to, arhitektonski posmatrano, je kao saliveno sa stilom, pa čak i stijene u najdonjem dostupnom redu ne pokazuju ni traga nekoj starijoj podkonstrukciji na istom mjestu. Ni na mostu, niti na okolnim objektima, nema ni traga nekom natpisu, skulpturi, ili nekih drugih ostataka rimske umjetnosti ili kulture. Umjesto toga na brojnim mjestima, jedini natpisi, od čega dva sasvim blizu površine vode na podnožjima mosta, uklesano i bez sumnje su na turskom, iako nisu baš sasvim čitljivi. Jedan datum, napisan arapskim slovima, čini se da pripada posljednjoj četvrtini 15. stoljeća (9. po Hidžri). Sadašnji most djelo je turske vladavine, čime nije isključeno da graditelj, kako misli Sax, nije mogao biti i neki Venecijanac ili Dalmatinac.

Grad leži na obje strane mosta, čija se masa oslanja na stope na obali, na lijevoj strani se oslanja na brdo. Glavne ulice idu paralelno s rijekom, u koju se s desne strane ulijeva riječica

Radobolja. Na lijevoj obali je stara utvrda s palatom guvernera. Grad prema prilično pouzdanim podacima ima 2200 muhamedanskih, 500 pravoslavnih, 400 rimokatoličkih, 100 ciganskih i 20 hebrejskih familija, što čino oko 14-15 hiljada stanovnika. Mjesto je sjedište guvernera (mutesarifa), jednog divizijskog generala, jednog pravoslavnog i rimsko katoličkog biskupa, ima 30 džamija, dvije pravoslavne i jednu katoličku školu, i vodi živu trgovinu sa unutrašnjosti zemlje i Dalmacijom. Kuće su građene masivno, ali i nespretno, pokrивene kamenim pločama. Samo nekoliko ih ima više od jednog sprata, tako da čitav krajolik stvara jedan bezizražajni arhitektonski utisak. Tu i tamo okolina je protkana voćnjacima i vinogradima, a profil je uzvišen kroz izuzetne minarete džamija. Predgrađa se povlače djelimično na južnoj strani, gdje se posebno istuču podignute kasarne i vojna bolnica, prema zapadu do Radobolje, pa sve do rezidencije katoličkog biskupa, udaljenoj pola sata hoda.

(Preveo: Smail Špago)

